

історичних студій ми вимагаємо перш за все і більш за все правди і безсторонности, а сього в многих місцях бракує розвідці д. Галанта, що більш скидаєть ся на якусь апольогію жидівства, ніж на історичну працю. С. С.

А. Ярушевичъ — Ревнитель православія князь Константинъ Ивановичъ Острожскій (1461—1530) и православная Литовская Русь въ его время, Спб., 1897, ст. 249+XVII+II.

Праця д. Ярушевича має передмову і V глав. В передмові він показує, що кн. Константин Иванович Острожскій, як ревнитель православної віри, не займає відповідного місця в пам'яті сучасників, як його син, Константин Константинович, і се спонукало автора поставити перед очима публики величаву постать Константина Ивановича в усім його значіненні для православної церкви його часу. Для сього він дає фоном для свого малюнку суспільне та церковне життя руських мешканців в кн. Литовського до часу виступлення на громадську арену кн. Острожского, і головню розглядає відносини литовського правительства до православної церкви, бо сим одним властиво він об'яснює таке а не инакше державне становище православія, і подавши такий малюнок церковного життя, переходить до особи Константина Ивановича. Він старанно застановляєть ся над його родом, над його участію в церковнім і головним чином політичним життю в кн. Литовського, у війні з Москвою та над неволею Острожского (гл. II); представивши політичні і церковні обставини за часи неволі Острожского, (діяльність митрополита Солтана, Виленський собор 1509 р.), автор оповідає про визволенє Острожского з неволі, і його дальшу діяльність (гл. III—IV). Уставивши рік смерті К. І. Острожского, автор характеризує його, наводячи звістки сучасників і пізніших істориків (гл. V). До праці додано генеалогічні схеми князів Заславських і Острожских (N 1), каталог церков і монастирів православних і католицьких для порівняня відносин Ягайловичів до руських мешканців Литви (N 2), королівські грамоти Острожскому на будованє церков і монастирів (N 3—5), реєстр служебників в кн. Литовського 1460—1530 р., коротенький показчик імен і мапа Литовсько-руської держави.

Як бачимо, автор вибрав для студійованя цікаву епоху: як давав себе почувати в в. кн. Литовським руський елемент, коли вже почав ся на нього вплив польонізму. Факти з часів Острожского він хотів згрупувати і дати образ тогочасного життя і більш за все релігійно-церковного. Розглядаючи політичне і культурне життя в кн. Литовського, автор кладе в основу боротьбу двох елементів: руського і латино-польського, і стараєть ся се показати на відносинах до Руських і православної церкви то того то сього короля (головним чином перших трех Ягайловичів).

Ідея ся не нова; вона лежить в основі праць по історії в. кн. Литовського В. Антоновича, М. Дашкевича і цілого ряду иньших; на наш погляд, автор тільки побільшує вплив руського елемента на політичне жите Литви та безпотрібно концентрує весь сей руський вплив коло особи Острозького, занадто побільшивши його політичне і церковне значіне. По думці автора виходить, ніби таке а не иньше політичне і юридичне становище православної церкви залежало тільки від симпатії короля, на котрого в інтересах православно-руської партії впливав тільки Острозький і впливав безгранично. Сю свою думку автор частенько підкреслює, (ст. 124 порів. 111, 191, 201). Держучись такого погляда на політичне і церковне значіне Острозького, д. Ярушевич вибраний ним період церковного жита уважає „золотим віком“ православної церкви в. кн. Литовського, а з сим виводом далеко не можна згодити ся. Безперечно, добрі відносини Жигмонта I до православних могли залежати і від впливу на него Острозького, але йому-ж надавати „і ви́шнее и внутреннее процвѣтаніе церкви“ (ст. 201) зовсім не можна. Заслуги Острозького, що більшу частину свого жита присвятив війні (то з Москвою то з Татарами) та порядкованю своїх маєтностей і збільшеню їх, лежать не в церковній його діяльности, а в адміністративній і воєнній. На громадськє і церковне становище Руси впливали, може не меньше Острозького, й иньші руські діячі, що й близько стояли до короля і богате робили добра церкві.

Автор надає Острозькому велике значіне в церковному житю ще через те, що дуже ідеалізує його, як чоловіка і християнина. Сам одначе автор показує такі факти з його жита, що зовсім не можна його зачислити до тих праведників, через котрих держить ся сьвіт. Міряючи його тодішньою мірою, вкажемо, що Острозький, один з найбогатших руських панів в. кн. Литовського, дає не богато на церкви й монастирі (не збереть ся і 10 церков та монастирів) з тих своїх маєтностей, а він їх не тільки одержав від своїх родичів (прим. 354), але й захоплював силою у сусідів (ст. 157 і д.).

Що до конструкції студії, то можна закинути її автору ріжні екскурси в політичне становище і відносини, — про се, правда, більше звісток і матеріялу; по заголовку видно два предмети студії: кн. Острозький і православна Русь, тим часом автор не все держить ся сих головних предметів, і читач не знаходить про їх нічого часом на десятину сторінок (84—94). Матеріяли зібрані дуже старанно, подано і нові (з Литовської Метрики), місцями поправлено помилки попередніх істориків напр. митр. Макарія (ст. 37, 38), хоч автор не висловляє часом свого погляда виразно (напр. про грамоту м. Мисаїла до папи і про відповідь на неї — ст. 38). В усякім разі ся фактична сторона робить корисною працю д. Ярушевича.